

ארי בריא, אפשר נתחבה הצפורן בגבו ע"י חיכוך בכותל. אבל אם רואים סימני צפורן בלבד – חוששים לכו"ע. ואפילו צפורן עצמה, אם היא יבשה – חוששים, לפי שעשויה להישמט. וכן אם מוצאים כמה צפרנים, כסדר שהן מסודרות בכפות הדורס – חוששים לכו"ע. (יש מקום לומר שדוקא בארי התיירו, שיש לתלות יותר שהיה חולה ולכן צפרנו נשמטה (עתוס), לפי שיש בו חולי קבוע. כן צדד בשו"ת דעת כהן, מא) אופני הספקות שלכל הדעות אין חוששים בהם:

ספק נכנס ספק לא נכנס; ספק חתול ספק כלב. וכיו"ב, אווז שנכנס בינות לקנים ויצא כשצוארו מדמם – תולים להקל שנפצע מן הקנים ולא מחתול; הדורס נכנס, שותק וישוב ביניהם; קטע ראשו של אחד מהם (או הרגו בצורה אחרת. פוסקים. קטע ראשם של שנים ויותר – הש"ך כתב לאסור, ויש מפקפקים בדבר. נמצא ראש אחד קטוע ואחד דרוס – מחלוקת הפוסקים אם חוששים שדרס עוד); הדורס ונהדרסים משמיעים קול צעקה (שנראה שמתפחדים זה מזה).

ג. יש בדיקה לדרוסה (ואפילו דרוסה ודאי. תוס', וכ"כ בדעת רש"י, וכ"כ הרא"ש. והרז"ה חולק. וע"ע רש"ש נח. על רד"ה והלכתא). ובדיקתה כנגד בני מעיים, מגבה מכרסה ומצדיה – לראות אם האדים שם הבשר – אסורה, ואם לאו – מותרת. בשם רב אמרו שצריכה בדיקה כנגד החלל כולו, וגם כנגד הסימנים צריכה בדיקה, (להוציא עובי הצואר והירכיים. מרש"י מ' שאין כאן מחלוקת, אבל לפהתוס' (נד). לדעת שמואל א"צ לבדוק כנגד החלל כולו אלא כנגד בני מעיים בלבד), אלא שבסימנים אינה נאסרת רק אם האדימו הם עצמם, או שניקבו במשהו, (ואפילו הקנה שאין נקב אחר פוסל בו אלא בחסרון כאיסר), אבל בבני מעיים – נאסר אף בשאדים הבשר שכנגדם.

(כשראינו דריסה, אין צריך בדיקה אלא כנגד מקום הדריסה, אם האדים שם הבשר. עפ"י תוס'. ויש סוברים שאין מועילה בדיקה בדריסה ודאית).

כתב רש"י שנ"ל שאין בדיקה לדריסת הנץ.

אפשרות נוספת לבדיקה – ע"י שהיית הבע"ח י"ב חדש. ואולם אין עושים כן לכתחילה מחשש תקלה. אבל שיטת רש"י משמע שאין חוששים לתקלה אלא בכמות מרובה של בע"ח, ולא בבודדים. (והתוס' כתבו שחשש תקלה שנוי במחלוקת תנאים. ולתירוץ אחר אפשר שלמסקנא אין לחוש לתקלה. ואולם הרמ"א כתב שהמנהג להחמיר שלא להשהות אפילו אחד, מלבד לזמן מועט, כגון כשמשהה תרנגולות, אפילו הרבה (שפ"ד) לראות אם יטילו ביצים בזמן הקרוב. וע"ע שו"ת הגר"י הרצוג יו"ד יג; יבי"א ח"ח יו"ד ב,יב. ובמקום שמתירים למכור לנכרי, כגון במחלוקת הפוסקים וכדו' – מותר גם להשהות. זכר יצחק ח"ב יז). ע"ע לעיל מג.

ד. הגדרת בשר שנתמסמס – כל שהרופא גורדו כשבא לרפא, עד שמגיע לבשר בריא. ודין המסמסה – רואים כאילו אותו בשר אינו. ואם הוא אבר שנפסל בנטילתו, כמו צומת הגידין או קרום הריאה (ריאה שחסרה) – טרפה.

דף נד

צא. מה דין הבהמה באופנים דלהלן?

א. נמצאת גרגרת שמוטה ושחוטת ואין ידוע אם נשמטה קודם לשחיטה או לאחריה.

ב. קולית הירך שנעקרה ממקומה, (ממקום חיבורה לעצם האליה).

ג. נקב בגרגרת שיש בו חסרון כאיסר.

א. מסרו בשם רב: שמוטה ושחטה (-הגרגרת) - כשרה, שאי אפשר לשמוטה שתיעשה שחטה, כיון שהיא קופצת לאחוריה. ור' יוחנן אמר: ישחוט שחטה נוספת בגרגרת, וישווה החיתוכים, אם מראיהם שוים - יש לומר שהחיתוך הראשון נעשה אחר שנשמטה. (וי"ג שישחוט בהמה אחרת וישווה. ר"ג. ועתוס' בה"ג ורמב"ן כתבו שהלכה כר' יוחנן. וי"ח).

ואם תפש הסימנים בידו כששחט - אמר רב נחמן - אפשר שתשחט אחר שנשמטה. (והרי זו ספק נבלה. רמב"ם. ונחלקו הראשונים אם מועילה הקפה מחיתוך אחר, באופן זה. ע' רמב"ן, רז"ה, רשב"א, מ"מ ג, ז).

ב. קולית הירך שנעקרה ממקומה - רב מתנא אמר: טרפה, וכן סבר ריש לקיש. ואילו ר' יוחנן סובר להכשיר. וכן אמר רבא, אלא שהוסיף שאם נפסק הגיד (המחובר לחור) שבראשו - פסול (ולכו"ע אם נולדה כשהיא שמוטת ירך - אינה טרפה. עפ"י תוס' בכורות מ.).

והסיקו הלכה שאפילו נפסק כשרה אא"כ נרקב. (לפי ששוב אינו יכול לחזור לקדמותו. ומסתבר לפי"ז שאם ניטלה הירך לגמרי - טרפה. ר"ן).

בטור יו"ד (נה) נמצא כתוב שאם נפסק הגיד - טרפה. וכבר תמה הריב"ש (שמ). וע' ב"י, ב"ח, ט"ז ופר"ח שם.

מרש"י משמע שאפילו לא נתעכל אלא הגיד הקטן שבחור - טרפה, ואולם מכמה ראשונים נראה שאינה טרפה עד שיתעכלו כל הגידין או רובם. ונחלקו הפוסקים להלכה. ובשבט הלוי (ה"ב יח) כתב להתיר כל שלא נפסקו הרוב, בפרט שיש להסתפק שמה נולד כך, ללא הגיד הקטן. והביא שכ"כ גם בערוך השלחן, והוסיף:

'ודע דהרבה פעמים קרה דנמצא האסיתא בלי תוך כלל, ואין כאן צורת חור, וראש הבוקא מונחת מן הצד, אעפ"י שמחובר עדיין במיתרים אשר סביבת הבוקא, מ"מ בכי האי גוונא דמלבד חסרון הניב הקטן איכא גם חסרון האסיתא פשיטא דאין לך שמוטה גדולה מזאת וטריפה'.
יש מפרשים 'בוקא דאטמא דשף' היינו מקום חיבור השוק והירך. עפ"י הראב"ד).

ג. ניקבה הגרגרת בכאיסר האיטלקי (שהוא גדול. ר"ג) - טרפה. (וכיון שאין האיסר נראה לנו, יש לילך לחומרא. העטור. וערשב"א ופוסקים לד, ב.).

צב. האם בעלי אומנויות עומדים בשעת עבודתם בפני תלמידי חכמים?

אין בעלי אומנויות חייבים לעמוד, (שבאופן כזה שיש בו חסרון כיס, פטורים מחיוב הידור). ואם עסוקים במלאכת אחרים - אינם רשאים לעמוד, לפי שמפסידים לאחרים. (עפ"י רש"י ותוס' וש"פ. והר"ן צדד לומר שאפילו במלאכת עצמו אינו רשאי, שכיון שהם פטורים מלעמוד, אם יעמוד הוא, ייראו כל השאר כמבזים תלמידי חכמים).

אבל מביאי ביכורים, בעלי האומנויות מכבדים אותם בקימה, (אם מפני שחביבה מצוה בשעתה, אם משום שיש להרגילם לבוא שוב).

דפים נד - נה

צג. א. השיעורים שנקבו חכמים בכל מקום, משיעור מסוים עד שיעור מסוים - האם 'עד' בכלל או אין 'עד' בכלל?

ב. תבל היוצא מן המטה - מהם שיעוריו לענין קבלת טומאה?
ג. שברי כלי חרס הראויים לשימוש - מהם שיעוריהם לענין קבלת טומאה?

א. מסקנת הסוגיא, שכשאמרו חכמים 'עד' – לעולם הולכים לחומרא, פעמים 'עד' בכלל ופעמים אין 'עד' בכלל. (ודוקא במשנה או בברייתא, אבל אלו שאמרו בגמרא – אינם בכלל זה. עפ"י תוס' מו. וכן יש מקומות שיש בהם חומרה לכל צד, ושם אין כלל אחיד בדבר. עתוס' ד"ה כל.)
(ולאו דוקא לענין 'עד', אלא גם לענין השאלה אם למדוד בשוחק או בעצב – הולכים בכל שיעורי חכמים להחמיר, חוץ מכגריס של כתמים.) (והוא הדין לשאר שיעורים בדינים שמדרבנן. רשב"א)

ב. חבל היוצא מן המטה, לאחר שנסתרגה כולה – עד חמשה טפחים, ולא עד בכלל – טהור, שאינו ראוי לכלום. חמשה טפחים ולמעלה מחמשה עד עשרה, ועד בכלל – טמא, לפי שראוי לקשירת הפסחים, זכר לפסח. ובו משלשלים את המטה. ביותר מעשרה – טהור, הואיל ועומד ליקצץ, (והלא חבל כשלעצמו אינו בר קבלת טומאה).

ג. שברי כלי חרס הדקים, שיש להם מעמד ללא סמיכה מדבר אחר – אם הם באים מכלי שהכיל עד לוג, ולוג בכלל – שיעורם לקבלת טומאה כשהם מכילים שמן כדי סיכת קטן. פחות מכן – טהורים. באים מכלי היותר מלוג עד סאה, ועד בכלל – שיעורם בכדי רביעית. מסאה ועד סאתים, ועד בכלל – בחצי לוג. מסאתיים ויותר – בלוג.

(א. בכל השיעורים הללו, אין השברים מקבלים טומאה אלא אם ייחדם לשימוש, אבל ללא יחוד – טהורים.

עפ"י תוס'. ואפשר שלשיטת הרמב"ן והר"ן אין חילוק אם ייחדם אם לאו. ע' בחידושיהם.

ב. מגרסת רש"י משמע שגם כלי חרס דקים כשהם שלמים, נאמרו בהם אותם שיעורים. וכתב הר"ן בחדושו שאין שיעור לכ"ה, הלכך אין לגרוס 'הן' אלא המדובר רק על שבריהם.

ג. כל שיעורים הנ"ל הם מדברי ר' ישמעאל, אבל ר' עקיבא (במשנת כלים ב,ב) שיער באופן אחר. ובחזו"א (כלים ד) צידד לפרש שלרע"ק אין מדה קבועה אלא הדבר נמסר לחכמים לשער, ורע"ק שיער שם לפי זמנו ומקומו, לפי ערך הכלים ולפי חשיבות השברים. ולפי"ז אין לנו עתה שיעור בדבר אלא יש לחכמי דור דור לשער. ואפשר שכן גם פסק הרמב"ם. 'וצריך עיון').

דף נה

צד. מה דין הבהמה במקרים הבאים?

א. ניטל הטחול, ניקב או נחתך.

ב. לקתה הכליה; כליה שנתקטנה.

ג. ריאה שצמקה / יבשה. ('חרותה').

ד. נקלף עורה ('גלודה').

א. ניטל הטחול – כשרה.

ניקב – רב עוירא אמר רבא: טרפה. ואמרו בשם מורי הטרפות שבא"י, שאין הלכה כרב עוירא. ואולם דוקא כשניקב במקום הדק, למטה, אבל בעוביו למעלה – טרפה. ואם אין הנקב מפולש אלא נשאר כעובי דינר מן הדופן – כשרה.

נחתך מהטחול – לפי אפשרות אחת שהעלו, רב עוירא מודה שאינה טרפה. (וכן נקט בעל העיטור להלכה. ואולם מדברי הרמב"ם נראה שאין חילוק להלכה בין ניקב לנחתך. ער"ן ותורא"ש. וכ"כ הרשב"א כאן ולהלן סח. שיש להחמיר בדאורייתא לפי שלא הוכרע הדבר).